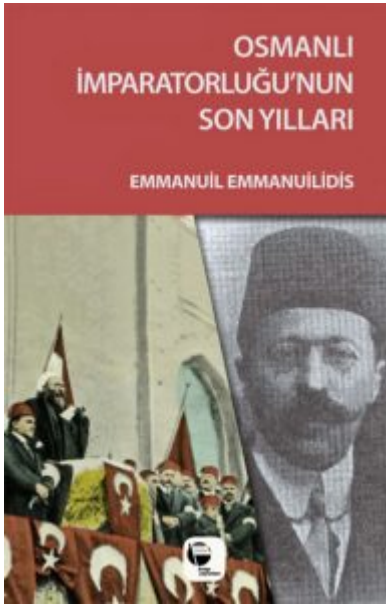

Vangelis Kechriotis: Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Karamanlı Rum Ortodoks Diasporası ve İzmir Mebusu Emmanouil Emmanouilidis

Posted on 03/10/2017

Rum asıllı Amerikalı yönetmen Elias Kazan, Amerika Amerika filminde, 1890'larda, Anadolu coğrafyasının önemli bir bölgesi olan Kapadokya'da yaşamış olan Rum - Ortodoks genci Stavros Topouzoglou'nun hikâyesini anlatır. Film yerli Hıristiyan topluluk üzerine Osmanlı yöneticilerinin uyguladığı şiddet yüzünden daha zorlu hale gelen bir hayatı anlatır. Kahramanımız ailesi tarafından İstanbul'a amcasını bulmak ve kendi işini kurmak üzere gönderilir. Eşek üzerinde geçen ve bütün ailevi eşyalarını çaldırıldığı maceralı bir yolculuğun ardından kahramanımız, İstanbul'a varmayı ve kent in Kapadokyalı zengin tüccarlarının arasına girmeyi başarır.

Ancak, bir tüccar olarak yaşamdan beklentisi ve bir tüccarın çirkin olduğu söylenen kızıyla zorunlu nişan, kahramanımızın İstanbul'daki yaşantısını terk edip Anadolu insanı için yeni ufuklar açacak olan Amerika'ya doğru yola çıkmasına neden olur.

Filmin kahramanının "Karamanlı" olup olmadığı açıkça belirtilmemiştir. Ancak, Kapadokyalı Rum Ortodoks nüfusun büyük çoğunluğu bu adla bilinmekte ve dillerinin yazılı formu - Yunan alfabesi ile yazılan Türkçe - Karamanlîca ya da Karamanlidika olarak adlandırılmaktaydı.(1) Söylemeye gerek yok, bu Kapadokyalı göçmenlerin hepsi de tüccar olmadı. Türkiye'de hâlâ Kapadokyalı dükkân sahipleri "Karamanlı Bakkal" kalıp tipiyle

yaygın olarak bilinmektedir. Kapadokyalı Rum Ortodoks nüfus üzerine yapılan çalışmalar son 20 yılda artmıştır. 1980'lere kadar Yunan tarih yazıcılığı çoğunlukla bu topluluğun, Türkçe konuşmasına rağmen Yunan kökenlerini kanıtlamakla ilgilendi.

Bu, hem Yunan milliyetçiliğinin hem de doğmakta olan Türk milliyetçiliğinin söz konusu nüfusu kendi milli bütünlüklerine katmak istedikleri bir döneme, 19. yüzyıla giden bir tartışmadır. Ancak son tahlilde bu tartışma faydasız görünüyor. Yakın dönem tarih yazıcılığı, takip etmesi imkânsız bir tarihsel gerçeklik arayışından ziyade bu insanların kendilerini nasıl algıladıklarının önemli olduğunu kabul etmektedir.(2)

Belirli bir tarihsel köken ya da kültürel profile sahip olan diğer topluluklarda da - mesela Kafkasya'dan Anadolu'ya 19. yüzyılda göç eden Çerkesler ya da Karadeniz kıyılarında Bizans döneminden beri yerleşik olan Lazlarda - olduğu gibi, Karamanlıların tarih ve edebiyatı da yakın zamanda Yunan ya da Türk millete ait olduklarını ispatlama çabasına girmeden farklı bir nüfusun, kendi içinde incelenmesi gereken bir ürünü olarak ele alındı.(3)

Bu bağlamda, Kapadokya'nın belirli bölgelerindeki topluluklar için monografiler yayımlanırken (4) eski Karamanlıca yayın kaynakçalarına pek çok yeni başlık eklendi.(5) Karamanlı tarihi ve kültürü üzerine yapılan çalışmaların ayrı bir alan olarak ortaya çıkmasına rağmen Anadolu'nun toplumsal ve ekonomik tarihi üzerine yapılan her hangi bir çalışmayla kaçınılmaz çakışmalar olmaktadır.

Benim çalışma alanlarımdan biri de Geç Osmanlı Dönemi'nde İzmir Rum Ortodoks Cemaati olduğu için, İzmir'in başka pek çok şehrin yanı sıra Kapadokya'dan da göç alan bir kent olduğunu fark ettim. Bu yazıda Elias Kazan'ın film kahramanı gibi Kapadokya kökenli ama ondan farklı olarak yaşamını İzmir'de sürdüren Emmanouil Emmanouilidis'in biyografisini inceleyeceğim.

Emmanouilidis bir yandan kent cemaatinin önemli bir üyesiyken bir yandan da ailesiyle ve memleketindeki ağlarla bağını korumuştur. Daha önemlisi, Emmanouilidis'in İzmir ve

İstanbul'daki etkinlikleri bu Anadolu Rum topluluğunun tarihi ve yaşamı ile ilişkili olan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun destekçisi kendine özgü bir "Rumluk" halinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu tür bir "Rumluk" ve cemaat liderlerinin politik görüşleri; Yunan Devleti tarafından temsil edilen ve Ege ve İonia adalarından gelip aynı şehirde yaşayan Yunan göçmenler tarafından desteklenen ana akım Yunan milliyetçiliği ideolojisinden farklıdır.

II. Meşrutiyet döneminde (1908 - 1918), Osmanlı Rumlarının politik tercihleriyle ilgili olarak Osmanlı tarihyazımında yaygın olan görüşe göre cemaat iki gruba ayrılmaktadır: Yunancılar adı verilen ve "kurtarılmamış" Yunan nüfusu ve topraklarının Yunan Devleti ile birleşmesini savunanlar ve Bizansçılar adı verilen, Osmanlı İmparatorluğu'nun bütünlüğünü savunmalarına rağmen, onun kurumlarını içerden devralarak onu bir Hıristiyan imparatorluğuna dönüş-türmeyi hedefleyenler.(6)

Ancak aynı zamanda, Emmanouilidis örneğinde de olduğu gibi bazı Rumlar, Osmanlı vatanseverliğinden ilham alan ve yukarıda bahsedilen sınıflandırmaya uymayan şekilde, imparatorluğun bütünlüğünü korumak üzere, Türk - Müslüman unsurları ile işbirliğinin gerekliliğine samimi bağlılık gösteriyorlardı. Aynı zamanda hem cemaat lideri hem de imparatorluk yönetiminde rol sahibi olan Rum entelektüellerinin biyografileri bu Türkçe konuşan Rum topluluğunun tarihçesinin ne kadar sıra dışı olduğunu ve onların "Rumluğu" nun yerel politikalarla ve Osmanlı İmparatorluğu'nun politik reformları ile ilişkili olarak geliştiğini göstermektedir.

Çatışan Türk ve Yunan milliyetçi ideolojilerinin arasında yükselen gerilimin sonucu olarak imparatorluğun sonlarına doğru bu tip "Rumluğun" söz konusu iki tip milliyetçilikle de ilişkileri giderek ihtilafli hale geldi. Osmanlı Devleti'ne sadık olmanın artık mümkün olmadığı bir zamanda, bu insanlar Osmanlı yönetiminin eski işbirlikçileri olarak kendilerini Yunan milliyetçilerinin hedefi olarak buldular ve imparatorluklar sonrası dünyada ayakta kalabilmek adına önceki söylemlerini yeniden şekillendirmek zorunda kaldılar.

Göçün farklı kökenleri: Ege ve Kapadokya'dan İzmir'e

17. yüzyılın sonlarından beri Anadolu'nun batı kıyıları, savaş, doğal felaket ya da daha iyi yaşam olanakları nedenleriyle Ege Adaları ve Mora Yarımadası'ndan Rum Ortodoks göçmenleri çekmiştir. Göç 18. yüzyılın sonunda Osmanlı ve Rus imparatorlukları arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'nın (1774) padişahın Rum Ortodoks tebaası için sağladığı olumlu koşullar nedeniyle hızlandı. Yeni kurulan Yunan Devleti ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin eski gerilimini kaybedip normalleşmeye başladığı 1840'larda Ege'nin batısından gelen göç daha sistemli bir karaktere büründü.

Batıdan gelen bu yoğun hareketlilik tablosuna Anadolu kıyılarına doğudan gelen göç akımını da dâhil etmemiz gerekir. Kapadokya'dan gelen hareketlilik de 18. yüzyılda başladı ve 1840'lardan sonra daha sistemli hale geldi. Altyapıdaki gelişmeler ve daha önemlisi, Mersin - İzmir deniz yolunun açılması zamanla eski karasal ticaret yollarının terk edilip İzmir'e, İstanbul'a ve bunların çevresine ulaşan yeni deniz yollarının gelişmesine neden oldu. İstanbul ile kıyaslandığı zaman farklı ticari imkânlar sunarak gelişen bir ekonomik merkez olarak İzmir, Kapadokyalılar için daha çekici bir merkez oldu.(7)

1860'lardan başlayarak özellikle İzmir çevresine göçün daha da artması, pamuk ekimi ve ticaretinin yoğunlaşmasının yanı sıra ürünler ve insanların dolaşımını kolaylaştıran İzmir-Aydın demiryolunun 1866 yılında inşa edilmesinin sonucudur.(8) İzmir Rum Cemaati, farklı coğrafyalardan gelen diaspora insanlarından oluşmaktadır. Diğer kentli cemaatler gibi aslında - etnik köken, yerellik meslek ve akrabalık bağları ile birbirine bağlı - farklı göçmen nüfus gruplarından oluşan bir karışımdı.(9)

Tüm bu gruplar bir Rum ve bir İzmirli'nin ne olduğu konusunda farklı algılara sahipti. Bu ayrımlar "cemaat" yönetimine katılma hakkı ile ilgili tartışma üzerinde etkili idi.(10) Özellikle Yunan Devleti'nin kurulmasından sonra tüm bu çeşitlilik "cemaat" yönetimine katılma hakkıyla ilgili tartışmalara yansıtıldı. İki idari yapı; Heyet-i İhtiyar (Dimogerontia) ve

Heyet-i Merkeziye (Kentriki Epitropi) Rum Ortodoks cemaatine otoritelerini dayatmak için yarıştılar. Heyet-i İhtiyar, sadece Osmanlı teaaası Rum Ortodoksların cemaat kurumlarında söz hakkına sahip olduğu ve bu kurumların Osmanlı Devleti'ne entegre edilmesini destekledi. Diğer yandan, Merkezi Komite, cemaatin etnik - dini zeminde kurgulanması ve bütün Rum Ortodoksların, tabiiyetlerinden bağımsız olarak, sadece kiliseye olan sadakatlerine göre kabul edilmeleri gerektiğini iddia etti.(11)

Bu kapsamda Osmanlı tabiiyetine sahip Rum Ortodokslar, Yunan ya da diğer tabiiyetlere sahip dindaşlarının cemaat yapısına katılma hakkına sahip olmamaları gerektiği konusunda zaman zaman Osmanlı otoritelerine şikâyetle bulundu. Bu, zaman zaman Yunan tabiiyete sahip olanlar arasında, uzaklarda Atina'da ve İstanbul'da bile yankı bulan bir öfke ve çatışma doğurdu.

Her iki tarafta kullanılan argümanlar ideolojik olmasına rağmen, kültürel boyutu ve çatışan iki Yunanlık fikrinin varlığı da bu çatışmanın önemli niteliklerindendi. Osmanlı Rumları, Yunan tebaaların Osmanlı kurumlarında meşru haklara sahip olmayan yabancılar olduklarını iddia ederken, karşıtları da onları milli dayanışmayı ihlal ederek ihanet etmekle suçladı. 20. yüzyılın ilk on yılında İzmir'de, Yunan tebaası olanlara karşı çatışmanın öncülüğünü yapan Osmanlı tebaası Rumlar arasında bazıları, sadece Kapadokya'ya dayanan ortak kökenlerinden kaynaklanan yakın temas nedeniyle değil aynı zamanda aile bağlarıyla da birbirlerine bağlıydılar.

Aralarında birçoğu şehrin gelişmesine ve yeni elitin oluşumuna yol açan ticari etkinliğinden faydalanmayı başaramadı. Bu nedenle sosyal etkilerini arttırabilmek üzere hâkim olunması mümkün tek alan olarak yetimhane, bakım evi ya da cemaat okulları gibi önemli yardımseverlik vakıflarını da içeren cemaat yönetimini hedef aldılar. Bunların arasında İzmir cemaatinin önde gelen isimlerinden, önemli avukatlardan, daha sonra Jön Türk hareketinin politik platformu olan İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin yerel kolu ile yakın ilişkiler kuran ve Osmanlı Meclis-i mebusu olan Emmanouil Emmanouilidis de vardı.

Avukat: Kapadokya – İzmir ve İstanbul arasında bir rum “Jön Türk”

İzmirli Avukat ve Politikacı, 1867’de, Kapadokya’da, Kayseri’nin doğusunda küçük bir kasaba olan Tavlosun’da doğmuştu. Yerli bir toprak sahibi olan Charalambos ile karısı Polyxeni Georgantzoglou’nun oğluydu.(12) Aynı zamanda Osmanlı bürokrati, parlamento üyesi ve Osmanlı’da mizah yayıncılığının öncüsü ve çevirmen olan Teodor Kasap’ın yeğeni Aristidis (Georgantzoglou) Paşa’nın yeğeniydi.(13) Emmanouil hem İstanbul hem de Atina’da hukuk okudu. İzmir’de uzun yıllar avukat olarak çalıştı. 1897 Osmanlı -Yunan Savaşı’nın ardından yayımladığı Aktis adlı dergide Yunancanın püriten bir hali olan Katarevusa’yı kullandığı için bazen hedef haline geldi.

Emmanouilidis’in İzmir’in politik ortamına katılması 1908 öncesine gider. Daha önce bahsedildiği gibi İzmir Rum Ortodoks nüfusu üzerinde otorite kurmak için yarışan iki idari yapının, Heyet-i İhtiyar ve Heyet-i Merkeziye’nin baskısı altındaydı. Yüzyılın ilk 10 yılında bu rekabette Emmanouilidis de, Kapadokya’ya dayanan ortak kökenleri ve aile bağları nedeniyle bir arada bulunan bazı kişilerle beraber önemli rol oynadı. Aralarında Anadolu’nun en tanınmış Rumca gazetesi Amalthia’nın editörü Sokratis Solomonidis de bulunuyordu.

İki Kapadokyalı, cemaat kurumlarına Yunan tebaaların katılımını engellemek için Osmanlı makamlarına başvurduklarından vatan haini olarak suçlandılar, çünkü bunlar cemaat yönetimine kendileri hâkim olmayı istiyorlardı. Emmanouilidis avukat olarak yeteneklerini ve Rum Ortodoks cemaati üzerindeki etkisini, onları Osmanlı nizamnamelerine uymaya ikna etmek üzere kullandı. Aynı şekilde 1908’de, Atina gazetesi Eleftheron Vima’nın yayımcısı Tsalouchos, cemaat içi çatışmanın çeşitli yönlerine yer verdiği “İzmir Ortodoks Cemaatinin Tarihi” başlıklı bir broşür yayımladı.

Atinalı yayımcı, eleştirilerini özellikle Amalthia’nın editörüne odakladı.(14) Broşüre göre

Solomonidis'in baş suç ortağı, , "sert görünümü ve şeklen iğrenç fesiyle avukat Manologlou" idi [bu Emmanouilidis adının aşağılayıcı bir Türkçe versiyonuydu].(15) Tsalouchos onu cemaati enkaza dönüştürmek ve her onurlu etkinliği iftiralarıyla kirletmekle suçluyordu. Yazar açıkça Kayseri kökenlilerin oluşturduğu ağı işaret ediyordu. İzmir Valisi Kıbrıslı Kâmil Paşa'nın (ve görünen o ki kendisinin de) "Kayserililer" hakkında oldukça olumsuz bir fikri olduğunu belirtiyordu. Bu, Atinalı bir gazetecinin kendi beklentilerini karşılamayan kamuya mal olmuş kişilerin davranışlarını açıklama şekliydi.

Yunanistan'daki basının Emmanouilidis'in faaliyetlerine karşı yaklaşımı düşmanca iken, o Jön Türklerin siyasi desteğini kazandı. 1911'de Emmanouilidis'in amcası Aristidis (Georgantzoglou) Paşa'ya Meclis-i Ayan üyeliği teklif edildiğinde ve meclis azalığından ayrıldığında İttihad ve Terakki Cemiyeti onun halefini belirleyecek seçimler için Emmanouilidis'in adaylığını destekledi. Sonuçta Emmanouilidis özellikle Yunan konsolosluklarının bulunmadığı yerlerde hem Müslüman hem de Rum cemaatinin oylarının büyük çoğunluğunu alarak seçimi kazandı.(16) Seçimden kısa zaman sonra, tıpkı daha önce amcasının olduğu gibi Emmanouilidis de Meclis-i Mebusan'ın ikinci başkan vekili seçildi.(17) Jön Türklerden gelen bu desteğin bir nedeni vardı. Meşrutiyetin yeninden tesisi üzerine İzmirli avukat, İzmir'de çıkan İmerisia gazetesinde meşrutiyet devrimini tüm kalbiyle desteklediği ve Rum - Ortodoks yurttaşlarına da Jön Türkleri desteklemelerini salık verdiği bir seri makale yayımladı.(18)

Bu makalelerden bazıları çevrilerek İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin günlük yayını İttihad'da Osmanlılık ideolojisine sadakat örnekleri olarak yayımlandı. Bu makalelerde dindaşlarını özellikle Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında İzmir'de ve imparatorluğun diğer şehirlerinde yapay olarak oluşturulan gerilimlerden uzak durmaya davet etti.(19)

1908'de şöyle yazdı: "O zaman Meclis-i Mebusan'ın da, Kanun-u Esasi'nin de irticaiyun tarafından ortadan kaldırılmasına kim mani olabilecek? Jön Türkler mi? Fakat biz Jön Türkler için, onları takviye için ne yapabildik? Bugünkü halimizle nümayiş cemiyetleri tertip,

hararetli nutuklar irad etmekten, bir bedhahın, bir beyinsizin delice bazı zayıfatı üzerine dükkânlarımızı kapamaktan elimize ne gelir? Müsavata fakat yalnız hukuk-u müsavata değil, fedakârlık müsavatında da diğer vatandaşlarımızdan ayrı bulunmazsak o vakit hal başkalaşır. Vatanı uğruna kanını ışar, canını feda eden bir millet müdafaa ettiği bayrağa, uğruna uğraştığı toprağa ecnebi addedilemez. Vatanımıza son fedakârlığı icradan çekinmeyecek kadar sadık olacak olursak münasip ve ihtiramat bize kendiliklerinden gelir.”(20)

Emmanouilidis’in İttihad ve Terakki Cemiyeti’ni desteklemesi 1912’de yeniden Meclis’e seşilmesi ile ödüllendirildi. Aynı yılın 4 Ekim’inde, Balkan Savaşı’nın patlak vermesinin ardından, Emmanouilidis Sultanahmet Meydanı’nda, Ayasofya Camii’nin karşısında, İttihad ve Terakki Cemiyeti’nin üst kademelerinde yer alan üyelerinin de katıldığı bir mitingde, Türkiye’nin toprak bütünlüğünü ve vatandaşlarının haklarını savunan bir konuşma yaptı.(21)

Bu tavrı Atinalı gazetelerin öfkesini çekerek yeniden “hain” olarak adlandırılmasına yol açan şiddetli bir polemik başlattı. 1922’de, Yunanların, Türk - Yunan Savaşı’nda yenilmelerinin ardından, Emmanouilidis Yunanistan’a kaçtı. Orada, siyasi etkinliklerinden geriye kalan anılarını “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Yılları” adlı bir kitapta yayımladı.

Kitabın taslağı 1920 Ağustos ayında hazırđı ama ancak 1924 yılında, sadece Osmanlılık ideolojisinin değil Osmanlı İmparatorluğu’nun kendisinin de çöküşünün ardından yayımlandı.(22) Bu tartışmalı yıllar boyunca, Emmanouilidis Yunan Devleti’ne herhangi bir şekilde değinmekten kaçınarak Osmanlılık ideolojisine bağlı kaldı. Nihayetinde, yukarıda bahsedildiği gibi, Atina basını ışrarla ona saldırmaya devam etti. Bu nedenle Helenizmin doğal referanslarının Ekümenik Patrikhane içinde ve en iyi şekilde ancak Osmanlı İmparatorluğu içinde korunabileceğine inanmaya devam etti.

Bitirirken: İmparatorluğun ve Diaspora Ağlarının Yıkılışı

Emmanouilidis Yunan ordusunun 1922'deki yenilgisinin ardından Atina'ya kaçtı. Orada yenilginin faturasının kesildiği bir kraliyet yanlısı olarak tanınmadığından yetenekleri Yunan otoriteleri tarafından derhal takdir edildi. Zaten yönetimi devralan Eleftherios Venizelos'un Liberal Partisi'nin üst kademelerdeki üyeleri ile bağlantısı vardı. Bu nedenle tam da bu karışık günlerde, 1923 Türk Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi'nin ardından Yunanistan'da Batı Makedonya'ya (Kozani) Vali olarak atandı. 1923'te 4. Kurucu Meclis'e Atina milletvekili olarak seçildi. Ayrıca göçmen sorunlarıyla ilgilenen Parlamento Komitesi'ne (1923-25) ve Küçük Asya Politik Merkezi'ne (Politiko Mikrasiatiko Kentro) başkanlık yaptı. 1926, 1928 ve 1936'da, bu kez Yunan Parlamentosu'na, milletvekili olarak seçildi. 1928-1931 yılları arasında Venizelos kabinesinde Sosyal İşler Bakanı olarak görev yaptı ve 1943'te Atina'da öldü.

Kapadokya ağları her şeye rağmen imparatorluğun sonuna kadar hem fiziksel hem de politik olarak sürmüştür. Emmanouilidis Osmanlı Meclisi'ndeki rolünü 1919'a kadar sürdürebildi. Bu konuda yalnız değildi. Diğer Rum vekiller, örneğin Karadeniz'den, her ikisi de köken olarak Kapadokyalı olan, sırasıyla Niğde ve Enderlük (Carolidis'in memleketi), Trabzon vekili Georgios İoannidis ve Samsun vekili Thodoros Arzoglou da konumlarını, Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nda, 1918'deki yenilgisine kadar korudular. Ayrıca, 1913 - 1918 yılları arasında İstanbul Ekümenik Pat - riği olan Germanos V (1835 -1920) da Kapadokyalıydı. Osmanlı yönetiminin 1918'de Mondros Mütarakesi'ni imza lamasıyla işbirlikçilikle suçlanarak feragat etmeye zorlandı. Görüldüğü gibi Kapadokyalı Rum Ortodoksların ağları imparatorluk çökünce devam etmedi. Hayatta kalanlar göçmen olarak yaşayacakları, sınırları sıkı sıkıya kapalı ve diyaspora yörgeleri için olanakları kısıtlı yeni bir dünyaya mecbur bırakıldılar. Türkçeyi kullanması ile tariflenen Kapadokya kültürü, iki savaş arası dönemde entelektüeller ve politikacılar tarafından geliştirilen "Yunanlık" düşüncesinin özüne yabancı ilan edildi.

Emmanouilidis, anılarında, 1912 öncesinde aktif olarak Jön Türkleri desteklediği döneme değinmekten kaçındı. 1912 sonrasında, önceleri İstanbul ve Atina'da tetiklediği öfkeye rağmen kendini, I. Dünya Savaşı sırasında büyük zulüm yaşayan Hıristiyan toplulukların haklarının savunucusu olarak tanıttı. Bu anlatıyı destekleyen anıları 2010'da yeniden yayımlandı ve 2013'te Türkçeye çevrildi.(23) Görünen o ki azimli avukat ve Osmanlı politikacısı önceki etkinliklerini göz ardı ederek kendini şekillendirmeyi başardı.

Diaspora ağlarının gelişmesine izin veren imparatorluğun I. Dünya Savaşı sonunda yıkılmasıyla beraber "Rumluğun" bu türü, onun enkazı altında kaldı. Yine de göstermeye çalıştığım gibi Rumların büyük çoğunluğunun Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılacağı ve Yunan ulus devleti ile "özgürleşecekleri" rüyasıyla heyecanlandığı bir zamanda, Kapadokya diasporasının üyeleri Müslüman Türklerle meşrutiyetçi bir politika içinde, işbirliğine daha açık ve hiç kuşkusuz Türkçe konuşulan Karamanlı ortamında şekillenmiş farklı bir tür "Rumluk" savundular. Diaspora ağlarının gelişmesine izin veren imparatorluk I. Dünya Savaşı sonunda yıkıldığında "Rumluğun" bu türü tarihyazımında ancak çok yakın geçmişte yüzeye çıkmaktadır. Bu nedenle böyle tartışmalı figürlerin hayatlarına onların politik doğruluğu iddiasıyla değil, çoğunlukla inandığımızdan daha hareketli, daha esnek ve daha büyüleyici bir dünyayı daha iyi anlamamızı sağlayacak bir örnek olarak burada yeniden yer verilmiştir.

Dipnotlar:

- 1) Terim bu bölgeyi yönetmiş 15. yüzyılda Osmanlılar tarafından yenilgiye uğratılmış erken dönem Türk beyliklerinden biri olan Karamanoğullarının adından gelmektedir.
- 2) Richard Clogg, "A millet within the millet: The Karamanlides", (Millet İçinde Millet: Karamanlılar) Dimitri Gondicas ve Charles Issawi (ed.), Ottoman Greeks in the Age of Nationalism (Princeton: Princeton Üniversitesi Yayınları, 1999) içinde, ss.115-142, s.116.
- 3) Foti Benlisoy, Stefo Benlisoy, "Karamanlılar", "Anadolu ahalisi" ve "aşağı tabakalar": Türkdilli Anadolu Ortodokslarında kimlik algısı, Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar • Sayı 11

• Güz 2010, ss 7-22.

4) Christos Chatziosif, Synasos (Mustafapaşa), (Kandiye: Girit Üniversitesi Yayınları, 2005).

5) Bu alan uluslararası akademik çalışmalara büyük ölçüde Evangelia Balta'nın yorulmak bilmez çabaları sayesinde katıldı. Karamanlı çalışmalarının nasıl şekillendiğine dair kişisel bir çalışma için bkz: Evangelia Balta, 'Cries and, Whispers in Karamanlidika Books before the doom of silence' (Sessizliğe Mecbur Edilmeden Önce Karamanlıca Kitaplarda Çığlıklar ve Fısıltılar) Evangelia Balta ve Matthias Kappler (ed.), Cries and Whispers in Karamanlidika Books, (Karamanlıca Kitaplarda Çığlıklar ve Fısıltılar) 1. Uluslararası Karamanlıca Çalışmaları Konferansı Bildirileri (Lefkoşa, 11-13 Eylül 2008), Turcologica 83, (Wiesbaden:Harrassowitz Verlag, 2010), s.11-22.

6) Celal Bayar, Ben de Yazdım (İstanbul:Baha Matbaası1967), cilt. 5, s. 1589.

7) Melpo Merlier (1977), 'I ellinikes kinotites sti syghroni Capadocia' (Günümüz Kapadokyasında Rum Cemaati), Deltio Kentrou Mikrasiatikon Spoudon, cilt.1, 1977, s.. 29-74.

8) Ioannis Karachristos, 'Metanastefsi apo Capadokia kai Pisidia pros ti Smyrni, 18os aionas-1922: Metanasteftikes stratigikes kai praktikes diahirisis tis metanasteftikis empirias' (Kapadokya ve Pisidya'dan İzmir'e Göç. 18. yy-1922: Göç stratejileri ve Göçmenlerin Deneyimleri ile Başa Çıkmak) Ioannis Karachristos & Paraskevas Potiropoulos (der.), "İzmir: Doğu Akdeniz'de bir Metropol'un Gelişimi" Kongresi Bildirileri, (Atina: Atina Akademisi, 2014), (baskıda).

9) Sia Anagnostopoulou, Mikra Asia 19os ai-1919 I Ellinothodoxes kinotites: apo to millet ton Romion sto Elliniko Ethnos (Küçük Asya, Rum Ortodoks Cemaatleri Rum Milleti'nden Yunan Ulusu'na), (Atina: Ellinika Grammata, 1998), s. 14-19 ve s. 340-41. Ayrıca Ayşe Ozil, Orthodox Christians in the Late Ottoman Empire: A Study of Communal Relations in Anatolia (Geç Osmanlı İmparatorluğu'nda Ortodoks Hıristiyanlar: Anadolu'da Cemaat İlişkileri Üzerine Bir Çalışma) (SOAS/Routledge Orta Doğu Çalışmaları), (Londra; New York : Routledge, 2013), s. 22-28.

10) Vangelis Kechriotis, 'Educating the nation: Migration and Acculturation on the two Shores of the Aegean at the turn of the twentieth century' (Milleti Eğitmek: 20. yy

- dönümünde Ege'nin İki Yakasında Göç ve Kültürleşme) Meltem Toksöz & Biray Kulluoğlu (ed), *Cities of the Mediterranean: From the Ottomans to the Present Day*, (Osmanlı'dan Günümüze Akdeniz Kentleri) (Londra: I.B. Tauris, 2010), s. 139-156, özellikle s.145-146.
- 11) Anagnostopoulou, *Küçük Asya*, s. 341-342.
- 12) Bu bilgiler için Emmanouilidis'in küçük yeğeni Aleksandros Madonis'e müteşekkirim.
- 13) Johann Strauss, 'The Millets and the Ottoman Language: The Contribution of Ottoman Greeks to Ottoman Letters (19th - 20th Centuries)', (Milletler ve Osmanlı Dili: Osmanlı Rumlarının Osmanlı Yazımına Katkıları 19 - 20. Yüzyıllar) *Die Welt des Islams*, New Ser., cilt. 35, Sayı 2. (Kasım. 1995), s. 189-249, özellikle s. 232-235.
- 14) Stelios Tsalouchos, *Istoria tis orthodoxou kinotitos Smyrnis* (İzmir Ortodoks Cemaatinin Tarihi), Atina, 1908, s. 23.
- 15) Ibid., p. 26. Burada kesinlikle Emmanouil Emmanouilidis'ten bahsetmektedir. Kayseri kökenli pek çoğunun daha Yunanca olarak-idis'e dönüştürdüğü-oglu, soneki burada aşığılayıcı bir amaçla, bir başka deyişle onu Türk olarak tarif etmek üzere kullanılmıştır.
- 16) Pavlos Carolidis, *Logoi kai Ypomnimata* (Nutuklar ve Muhtıralar), Atina, 1913, s.232. Ayrıca: Aykut Kansu, *Politics in Post-revolutionary Turkey:1908-1913*,(Devrim Sonrası Türkiye'de Siyaset) (Leiden: Brill, 2000), s. 30.
- 17) Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi 1, I/IV/2, 3 Teşrinievvel 1327/16 Ekim 1911, s. 15.
- 18) Emmanouilidis'in Osmanlıcı fikirlerini zaten bu kapsamda tartıştım: Vangelis Kechriotis, 'On the margins of national historiography: The Greek İttihatçı Emmanouil Emmanouilidis - Opportunist or Ottoman patriot?' (Ulusal Tarihyazımının Kıyılarında: Rum İttihatçı Emmanouil Emmanouilidis - Çıkarıcı mı Osmanlı Vatanseveri mi?) Amy Singer, Christoph K. Neumann ve S. Aksin Somel, (ed.), *Untold Histories of the Middle East: Recovering Voices from the 19th and 20th Centuries*, (Ortadoğu'nun Anlatılmamış Hikâyeleri: 19 ve 20. yüzyıllardan Sesleri Ortaya Çıkarmak) (Londra: Routledge, 2011), s. 124-142.
- 19) Vangelis Kechriotis 'The enthusiasm turns to fear: Everyday Life Relations between Christians and Muslims in Izmir in the aftermath of the Young Turk Revolution (Coşku Korkuya Döner: Jön Türk Devriminin ardından İzmir'de Hıristiyanlar ve Müslümanlar Arasındaki Gündelik İlişkiler) 'L'ivresse de la liberté' : le révolution de 1908 dans l' Empire

ottomane, Collection Turcica, cilt.XVII, (Paris, Peteers, 2012), s. 295-316.

20) Ittihad, 'Her şeyden ikdam vazife' 17 Teşrinievvel 1908.

21) Tanin, 'Dünkü Büyük Nümaışler: Harb! Harb! Sultan Ahmed'de - Harbiye Nezaretinde - Türbe-i Fatih'te',

22) Eylül 1328/ 5 Ekim 1912. 22 Emmanouil Emmanouilidis, Ta telefaia eti tis Othomanikis Aftokratorias (Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yılları), (Atina: G.I. Kallergi, 1924).

23) Yunanca baskısı Yeni İstanbullular Grubu ve Faydalı Kitapları Yayma Derneği tarafından Atina'da yapılmıştır. Türkçe çevirisi İstanbul'da Belge Yayınları tarafından basılmıştır.

Çeviri: Melike Sümertaş

Kaynak: mamasyria.blogspot.de